

През годините, които прекарах по канцелариите, изобщо не срещнах човек, който да си признае, че е бюрократ! Винаги някой друг твърдеше това за колегата си, често и за непосредствения си съсед в канцеларията. Разделим ли така ЗУКИД на служби и служители, ще получим цял низ лични съдби на почтени, способни и добронамерени хора, които, всеки за себе си, естествено, са против бюрокрацията. Съберем ли ги пак в чиновническата организация и тръгнем ли от седем до три през канцелариите, ще ги заварим, както в разказа за доктор Джекил и мистър Хайд, напълно преобразени в бюрократични чудовища! Още самата табелка на вратата действа заплашително: РЕГИСТРАЦИЯ. КАДРОВА СЛУЖБА, ЕКСПЕДИЦИЯ, ДОМАКИН, СЕКРЕТАРИАТ, АРХИВ, РАЗПЛАЩАНИЯ... Кой с кого се разплаща и защо? След не много дълга разходка из лъхашите на мухъл стаи, ще бъдем безсилни да постигнем каквото и да е с нормалната логика от живота, която важи навън, на чист въздух. По тялото и душата си усещаме студените лигави пипала на стоногото чиновническо мекотело. В три часа магията се вдига: от административната паст излизат полусмленни мъже и жени, от които никой, дори и на сън, не е бюрократ.

Когато за някого се каже, че е бюрократ, обикновено веднага си представяме възрастен плешив мъж с черни ръкавели (да не се изтъкват лактите), който като "човек в калъф" крее скрит зад купчини прашни дела и недоверчиво се взира в посетителите през кръглите лещи на очилата с големи диоптри. Тази представа са ни наложили писателите-хумористи, филмовите режисьори и карикатуристите, като се почне от Домие и се стигне до Щайнберг... Колко неуспешни опити да се аутопсира с остър сатиричен скалпел

бюрократския труп, който отново и отново вампирясва, колкото и дълбоко и сигурно да го заравяме, изплъзвайки се от перото, приел хиляди нови форми! Никой от тях не си и помисля, че бюрократ може да бъде и някоя жена, а те често са такива и още как! Защо на никого не е дошло на ум това, за мене ще остане завинаги голяма тайна. Колко пъти само е рисуван шефът с голям корем и секретарката, седнала на коленете му; още не съм видял карикатура, където възрастна шефка да се люби с младия си секретар на бюрото! Дори и в меродавната Малка енциклопедия бюрократ е изключително от мъжки род:

"БЮРОКРАТ (фр. *bureaucrate*), обществен функционер, (обикновено служител), който мисли, че чиновникът е решаваща сила в обществения живот, краен формалист, който решава всичко в канцеларията изключително брутално и едностранчиво, без оглед същността на въпроса."

Бюрократ, наистина, е от мъжки род, но бюрокрация – от женски!

По мое мнение, което, естествено, може да бъде и напълно погрешно, жените-шефове се делят главно на шефове-майки, шефове-класни ръководителки, шефове-диктаторки, шефове-съпруги на шефове и шефове-подсъзнателни любовници... Пренебрегвайки много подвидове – шефки-змии, шефки-Клеопатри, шефки-кръшкачки, шефки-скитнички, които вечно са в командировка, и шефки в отпуска по болест, които с години боледуват – все амбициозни дами, под чието иго страдах години наред, най-напред ще опиша добродушния тип шефка-чиновническа майка. Обикновено това е по-възрастна жена, за съжаление, вече пред пенсия, която се обръща към подчинените си с "деца!" и на която трудно може да се откаже, ако поиска нещо. В канцеларията, където командва, едиповците се чув-

стват отново като в детска стая. Тя е винаги загрижена, ако някой от подчинените ѝ неочаквано отслабне или забравишала си през зимата. На бюрото ѝ често има курабии и кифли. Обича да помирява скараните и да дава семейни съвети. Гледа през пръсти, когато някой избяга от работа, а като всички свекърви, обикновено е на страната на мъжете, против жените. Рядко се отделя от бюрото си, с което сякаш се е срасла, и много напомня на пчела-майка в чиновнически кошер, където има най-много търтеи. С нисък ръст е, с широк ханш и с тровава походка. Трудно се движи със слонските си крака; когато я видим как с мъка изкачва стълбите или върви по някакъв дълъг коридор, обзема ни съжаление за тази чудесна, нереализирала се домакиня, която по няква грешка е попаднала в канцеларското гнездо на оси, вместо да навива шрудели с маково семе и да гледа внучета.

Шефката-класна ръководителка обича всичко да се върши групово и по тази си черта тя спада към колективните мании. Службата си тя превръща в някакъв въображаем гимназиален клас на екскурзия в непознатата страна на администрацията, в която, ако слязат от влака, онези попалавите, могат да се заиграят и да се изгубят. Ще наказва строго но справедливо, и което е най-важното, не от омраза, а със съжаление и надежда, че служителят ще се поправи. Любимец ще ѝ бъде винаги някой чиновнически зубрач, но ще обича и канцеларския немирник, ако не прекалява и не минава границите на добрия вкус. Както и останалите класни ръководителки, тя обожава дребните знаци на внимание: групови снимки, на които тя се намира по средата, цветя за официалните празници, благопожелания за рождения ѝ ден, картички от служители в командировка, колективни чествания... Докато шефката-майка защитава подчинените си пред директора като собствени деца, шефката-класна ръководи-

телка често изтъква, че е напълно безсилна, тъй като подчинените ѝ били разхайтени!

Нека споменем още и шефките-съпруги на шефове, които обикновено са по-влиятелни и от директорите на ведомствата, където са на длъжност, ако мъжете им са с високо положение. Те научават важните новини винаги първи и често отсъстват от работа, тъй като придружават мъжете си в деловите им обиколки. Като шефове не са лоши: службата не ги интересува много, работят за държавата, най-вече за да не скучаят. Защитени от авторитетите на мъжете си, те държат подчинените си на разстояние, но не им причиняват особени неприятности, тъй като за тях те са преди всичко нещо като прислуга. Не им е много до пари и не се борят за по-голяма заплата, но болезнено държат на йерархията и винаги настояват за мястото, което им се полага – не като на шефи, а като на шефове-съпруги на шефове.

Най-трудно е да се работи под командването на шефка-подсъзнателна любовница! Ако още е достатъчно млада да се влюбва (а коя ли пък жена е престаряла за любов?) и ако сътрудникът ѝ е млад, интересен и донякъде симпатичен, ако тя при това има досаден мъж, при всички положения ще ѝ се прииска подчиненият ѝ да бъде не само референт. Устоявайки на това опасно желание, което би застрашило служебното ѝ положение като смъртен грях, такава шефка често без причина ще тормози и прекарва през иглени уши точно този нещастник, като наказва същевременно желанието си за БЮРОКРЪВОСМЕШАТЕЛСТВО. Естествено, това не са никакви драстични средновековни наказания, но, разкъсана между любовта и службата, шефката-подсъзнателна любовница ще се опита някак си да сдобри двете страни на своя живот: явната и тайната – онази, мрачната, за която най-често не смее да признае и пред самата

себе си. Така ще задържа жертвата си в канцеларията и след работно време, уж заради някаква нова версия на някакво писмо, което трябвало спешно да се изпрати на друга фирма, а всъщност само и само да бъде по-дълго насаме със своя любим. В това задържане има и малко наказание за несъществуваща немарливост; желанието и омразата се преплитат всеки миг с чувството за грях и страдание. Шефката-подсъзнателна любовница изразява иначе нескрита ревност към жената на служителя, на когото е хвърлила око. На улицата поздравява само мъжете, не и техните законни съпруги, прави забележка на чиновниците, че използват телефона за частни разговори, не одобрява отпуската по семейни причини, крие непривлекателния си мъж от колектива и, накрая, се показва неочаквано кокетна, щом се окажат заедно в командировка или на неутрална територия на някое друго предприятие. Но всяка близост в моментите на нейната слабост, на следния ден се заплаща с ново наказание! Веднъж една шефка-подсъзнателна любовница плака на рамото ми. Горко ми! На следващата сутрин ме накара още веднъж да препиша годишния отчет!

Както Хипократовите типове темперамент: холерик, сангвиник, меланхолик и флегматик, никога не се срещат в чист вид в природата, така и жените-шефове смесват в поведението си типичните черти на отделни групи. Поради това често може да се срещне шефка-съпруга на шеф като шефка-майка или подсъзнателна любовница, а не са рядко срещани и шефките-змии-диктаторки-кръшкачки с особености на шефка-класна ръководителка...

В канцеларската флора и фауна съществуват, естествено, още безброй видове и подвидове жени-шефове, с които някой ден, рано или късно, науката сигурно трябва да се занимае.

Забелязал съм, че мъжете, които командват в канцелариите, са най-опасни в понеделник сутринта; пред тях е още една убийствена седмица, махмурлии са, недоспали или е загубил техният отбор. Лошото им настроение не може да се предвиди и често зависи от някой случаен телефонен разговор, от качеството на снощното вино, от храносмилането, болестите, утринните посетители и хиляди други дреболии.

Опасните периоди, в които трябва да се отбягват жените-шефове, лесно могат да се открият по месечните им цикли, а по-трудно се проследяват, когато навлязат в климактериума.